

SOTSIAALMINISTEERIUM

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Varajane märkamine ja integreeritud teenused lapse vaimse tervise toetamiseks

Norra finantsmehhanismi 2009-2014 „Rahvatervis“ programmi
eeldefineeritud projekt

Tiina Tõemets

Projektijuht

27.11.2014 Tallinn

Projekti eesmärk:

koostada **integreeritud teenuste kontseptsioon**, et soodustada sektoritevahelist koostööd laste vaimse tervise parandamise eesmärgil.

Sihtrühm: kõik Eestis sündinud ja kasvavad lapsed 0-18

Sidusrühm: lastega töötavad spetsialistid erivaldkondades

Valdkonnad: tervishoid, sotsiaaltöö ja haridus

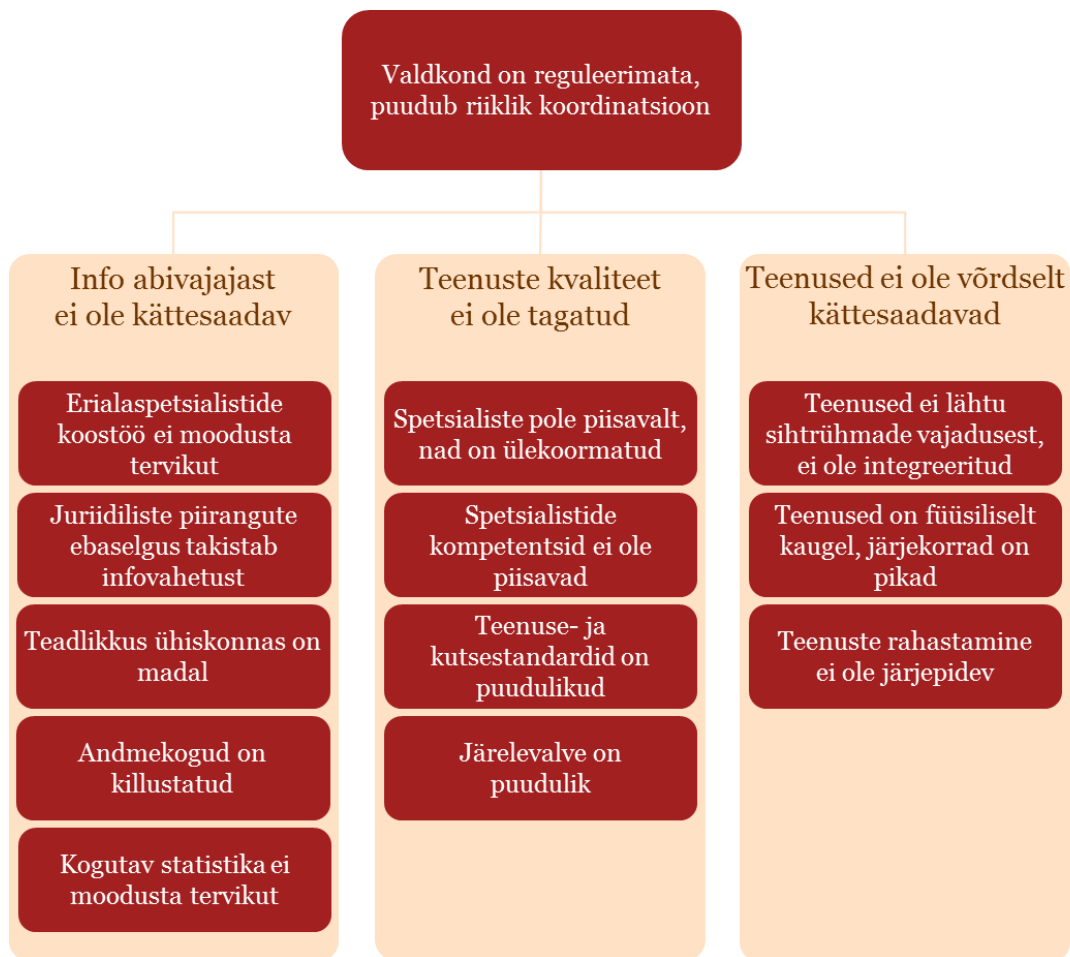
Planeeritud tegevused:

- **Olukorra kaardistamine** (valdkonnad, struktuurid, õigusruum);
- Teenuste ja sekkumiste kvaliteedi tagamise süsteemi kirjeldamine
- **Standardiseeritud hindamisvahendite** ja koolitusvajaduse kaardistus ja sellega seotud arendustegevuste planeerimine;
- Rahvusvaheline kogemuste ja teadmiste vahetamine laste vaimset tervist hindava ja toetava süsteemi väljaarendamiseks
- Soovituste väljatoomine valdkondade ülese laste vaimse tervise süsteemi arendamiseks.

Olukord hetkel:

- Palju arendustegevusi antud valdkonnas teoksil
- Panustatakse tervise edendamisse, ennetamisse ja ravikvaliteedi arendamisse
- Teadlikkus on kasvanud, kuid asjakohaseid (tõendus põhiseid) sekkumisi napib
- Puudub süsteemsus, selge ülevaade vastutusest ja kohustustest, aga ka õigustest ja võimalustest.

Probleemipuu (PwC, 2014)

Fookusgrupid

Vertikaalsed/ valdkonnapõhised

- **Esmatasandi tervishoid** (perearst, -õde, ämmaemand, kooliõde)
- **Sotsiaaltöö**
(lastekaitse, noorsootöö, sotsiaalhoolekanne)
- **Haridus** (lasteaiaõpetaja, klassiõpetaja, sotsiaalpedagoog)
- **Vaimse tervise teenuse osutajad**
(lapsepsühholoog, psühhiaater, vaimse tervise õde, pereterapeut, juhtumikorraldaja, tegevusterapeut)

VALIKUKRITEERIUMID:

Erinev töökogemus, haridus, piirkond, vanus

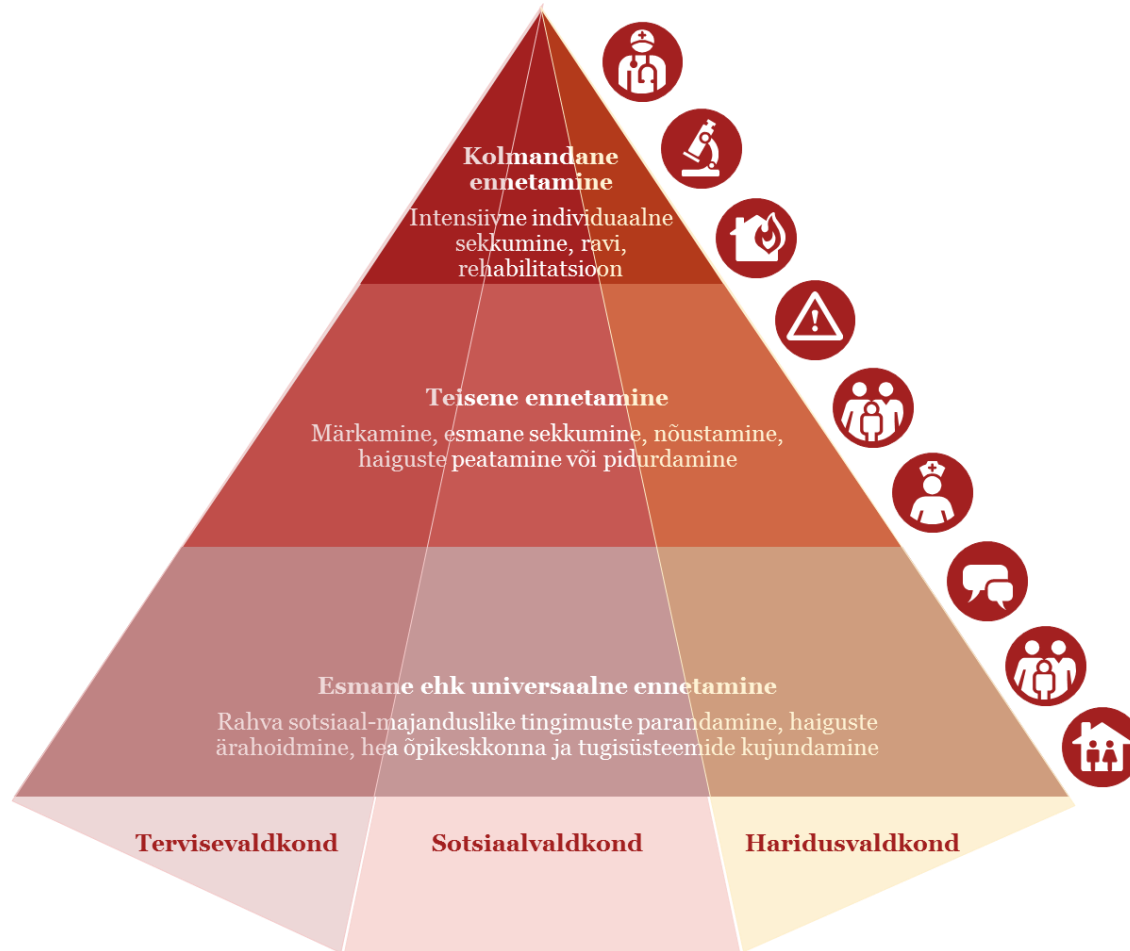
Horisontaalsed/ KOV tasand

- Narva
 - Tapa
 - Tallinn
 - Saaremaa
 - Jõgeva
- + 2 fookusgruppi lapsevanematega

VALIKUKRITEERIUMID:

Asukoht, laste arv, majanduslikud näitajad, varasem kaasatus

Teenuste astmed:

Teenuse osutajad

Esmatasandi tervishoid

- Perekirurg
- Pereõde
- Kooliõde
- Ämmaemand

Vaimse tervise teenused

- Lastepsühhiaater
- Kliiniline psühholoog
- Psühhiaater
- Psühhoterapeut
- Kliiniline logopeed
- Lapsepsühholoog
- Pereterapeut
- Tegevusterapeut
- Loovterapeut
- Vaimse tervise õde
- Kriisinõustaja/hingehoidja

Teenuse osutajad

Hariduse valdkond

- Koolieelse lasteasutuse õpetaja
- klassiõpetaja
- Eripedagoog
- Logopeed
- Sotsiaalpedagoog
- Koolipsühholoog
- Õpetaja
- Noorsootöötaja

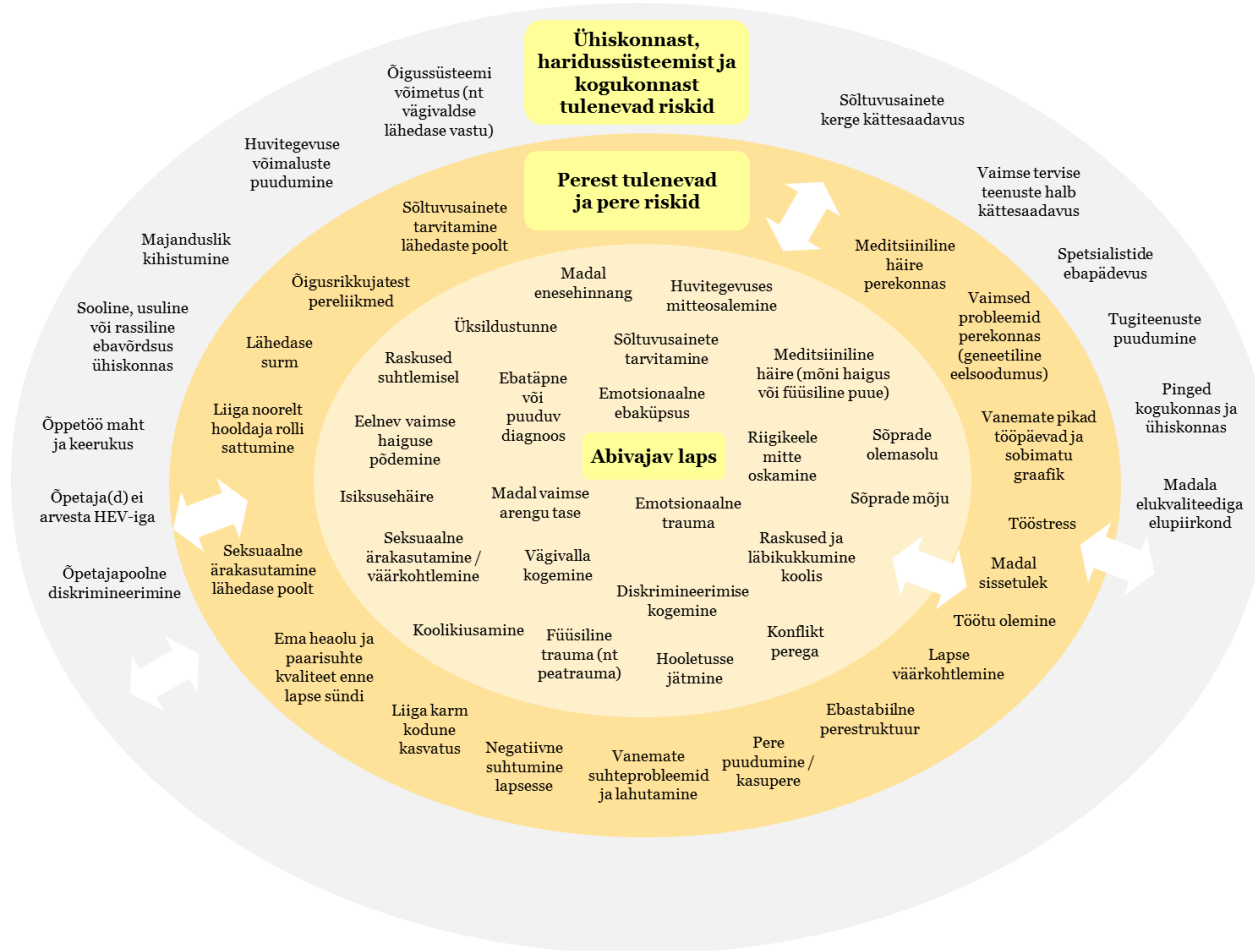
Sotsiaalvaldkond

- Lastekaitsetöötaja
- Sotsiaaltöötaja
- Haigla sotsiaaltöötaja
- Juhtumikorraldaja
- Ohvriabitöötaja

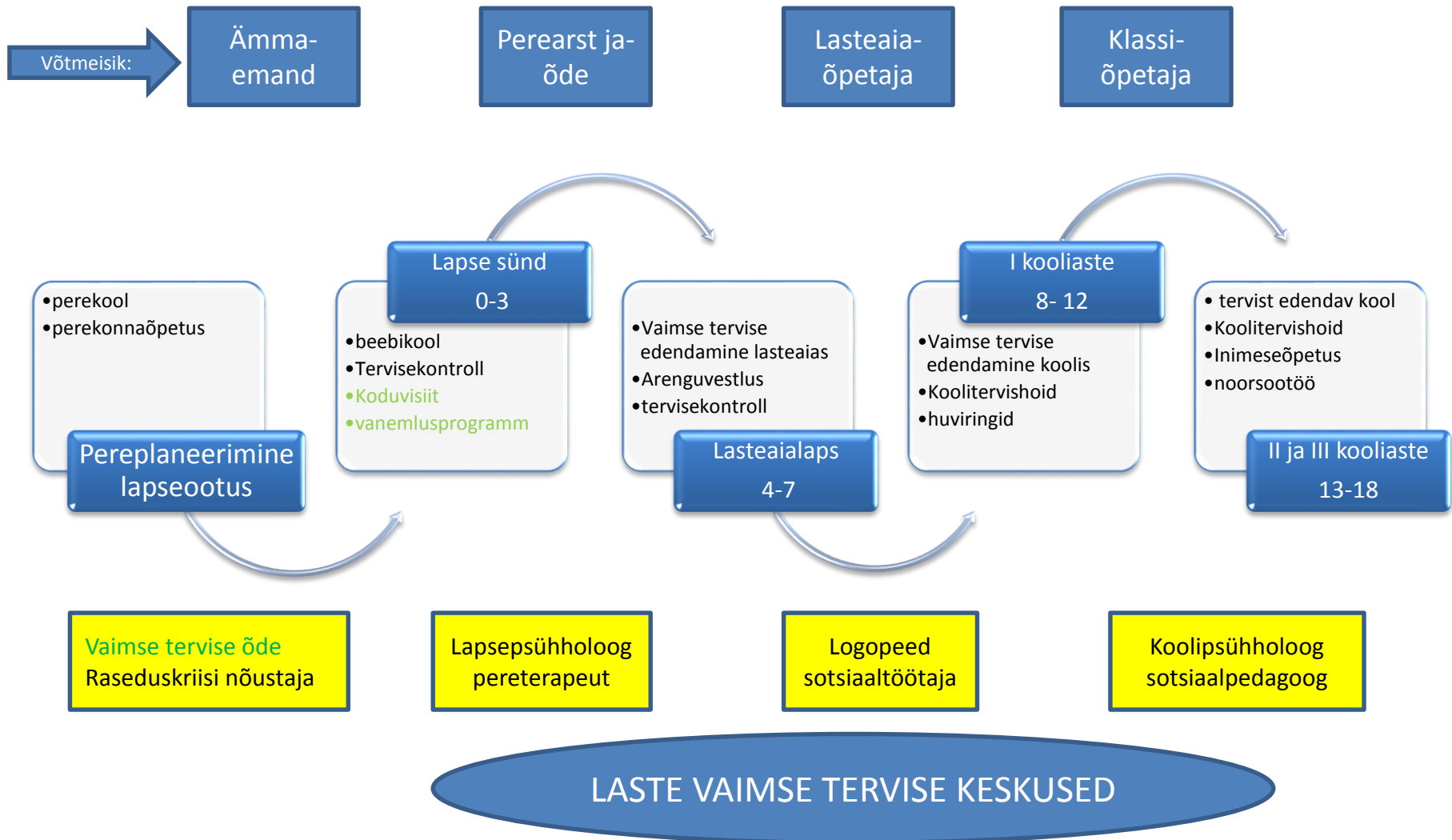
Tugevused ehk mis juba hästi:

- Paindlikkus seadusandluses
- Isikliku võrgustiku kasutamine
- Spetsialistide kvalifikatsiooni ebaühtlus
- Hästi hoitud saladus ja privaatsus
- Palju märkajaid

Riskitegurid

TUGISÜSTEEM LAPSE JA PERE HEAOLU TOETAMISEL

Mis on tõenduspõhine hindamine?

- Psühhomeetriliselt tugev hindamisvahend peab olema **standardiseeritud**, sellel peavad olema eakohased ja soolised normid, ning nõuetele vastavad reliaablus- ja valiidsusnäitajad (Hunsley & Mash, 2007).
- **Reliaablus** ehk usaldusväärsus on mingi nähtuse hindamise järjekindluse näitaja ning annab infot testi skooride püsivusest ja korratavusest. EHK Kas mõõtevahend annab erinevates oludes erinevatel hindajatel ja valimitel püsivat infot?
- **Valiidsus** peegeldab, kas test mõõdab seda nähtust, mida see mõõtma peab, ning kas testi skooride põhjal tehtud järeldused on täpsed (Garb, Lilienfeld & Fowler, 2008).

Hindamisvahendite tööühm

- Tööühm kõrgkoolide esindajatest (TLÜ, TÜ, Tartu Tervishoiu Kõrgkool)
- Eestis kasutatavate hindamisvahendite kaardistamine
- Rahvusvaheliselt kasutatavate tõenduspõhiste hindamisvahendite otsing
- Valikud ja arendustegevused (tõenduspõhisus, adapteerimine, standardiseerimine ja rakendamine)

Hindamiskolmnurk

Hindamisvahendite vajadus

	Esmane ennetus, universaalne skriining	Riski hindamine, sekkumise kavandamine	Muutuse hindamine
0-3			
4-6			
7-12			
13 -18			

Arenguperiood ja mõõdetav nähtus:

1-24 kuud - sotsiaal-emotsionaalne areng, vanemlikud oskused, tervisega seotud vajadused, perekondlikud ja keskkondlikud tegurid

24 -60 kuud - sotsiaal-emotsionaalne areng, kõne areng, vanemlikud oskused, tervisega seotud vajadused, perekondlikud ja keskkondlikud tegurid

4 - 6-aastased - sotsiaal-emotsionaalne areng, kõne areng, meeleolu, käitumisprobleemid, vanemlikud oskused, tervisega seotud vajadused, perekondlikud ja keskkondlikud tegurid.

7-12-aastased - meeleolu ja emotsionaalne seisund, käitumisprobleemid, vanemlikud oskused, tervisega seotud vajadused, perekondlikud ja keskkondlikud tegurid.

13-18-aastased - meeleolu ja emotsionaalne seisund, käitumisprobleemid, psühhoaktiivsete ainete tarvitamine, tervisega seotud vajadused, perekondlikud ja keskkondlikud tegurid, vanemlikud oskused, õpimotivatsioon?

Valikukriteeriumid:

- Tõenduspõhisus
- Universaalsus
- Varajane märkamine ja probleemi süvenemise ennetamine
- Multidistsiplinaarsus
- Kasutamise lihtsus
- Kulu-tõhusus

Lapse arenguvajadused:

CRS –R (3 häält) Conners' Rating Scales-Revised	Väga lai vaimse tervise spekter, nii erinevate probleemide kui vanusgrupi mõistes; täitmiseks vanemale, õpetajale ja lapsele vanuses 8-18. Läbi viia võivad kõik spetsialistid, tulemusi tõlgendab klinitsist? Kergesti administreeritav ja skooritav. Eesti keelde kohandatud, juba kasutatakse osade praktikute poolt, tasuta!
PSC Pediatric symptom Checklist	Sobib esmatasandile, hõlmab erinevaid lapse probleeme, lai vanuse skaala (4-16 a.) tasuta?
IDI Infant development Inventory	Sobib hästi varajaseks märkamiseks ja õigeaegse abi vajaduse määramiseks. Vähe tõenduspõhiseid viited.
ASQ Ages and Stages Questionnaires: 3rd Edition	Palju tõenduspõhist kinnitust vahendi headuse kohta, leidnud laiaulatuslikku kasutust. Lai vanuse skaala 1-60 kuud. Täidab vanem, hindab esmatasandi spetsialist. Tasuline! (mahukas ja kallis, olemas ka elektrooniline versioon)
RCMAS - Revised Children's Manifest Anxiety Scale	Ärevus kui nähtus on kasvav probleem, sobib nii kooli kui kliinilisse kk. laps täidab ise. Tasuline!
CGAS Children's Global Assessment Scale	Suunatud sotsiaalse funktsioneerimise hindamiseks, hindaja klinitsist. Kasutab Tall. Lastehaigla teenuse kvaliteedi hindamiseks.
SDQ (strength and difficulties questionnaire)	Kohandatud eesti keelde, kasutatakse juba kliinilises töös. Kas sobitub esmatasandisse? tasuta

Vanemlikud oskused:

PCQ (3 häält) Parent Concerns Questionnaire	Tuvastab vanema isiklikud probleemid, lähtub lapse heaolu hindamiskolmnurgast, sobib universaalseks skriinimiseks igas valdkonnas, pigem riskis elavate laste peredele? tasuta!
PSI-4 Parent Stress Index	Hindab vanema stressitaset, kuid ei anna infot põhjustest, väga pikk ja ajamahukas täitjale, sobib täiendava info kogumiseks kui igapäevaseks töövahendiks. tasuta
ECBI (2 häält) Eyberg Child Behavior Inventory	Mõõdab lapse käitumisega seotud probleeme ja selle mõju vanemale. Sobib vanemlusprogrammi suunamise täpsustamiseks ehk juba teisese vahendina. Lihtne ja vähese ajalise ressursiga. Tasuline! Vajab eesti keelde kohandamist, olemas vene keeles
PSOC parenting sense of competence scale	Hindab vanemate enesekindlust ja rahulolu ehk teisi aspekte kui eespool nimetatud vahendid. Olemas eestikeelne versioon, võimalik saada tasuta koostöös autoritega?!

Vanemlikud oskused:

<p>PCQ (3 häält)</p> <p>Parent Concerns Questionnaire</p>	<p>Tuvastab vanema isiklikud probleemid, lähtub lapse heaolu hindamiskolmnurgast, sobib universaalseks skriinimiseks igas valdkonnas, pigem riskis elavate laste peredele? tasuta!</p>
<p>PSI-4</p> <p>Parent Stress Index</p>	<p>Hindab vanema stressitaset, kuid ei anna infot põhjustest, väga pikk ja ajamahukas täitjale, sobib täiendava info kogumiseks kui igapäevaseks töövahendiks. tasuta</p>
<p>ECBI (2 häält)</p> <p>Eyberg Child Behavior Inventory</p>	<p>Mõõdab lapse käitumisega seotud probleeme ja selle mõju vanemale. Sobib vanemlusprogrammi suunamise täpsustamiseks ehk juba teisese vahendina. Lihtne ja vähese ajalise ressursiga. Tasuline! Vajab eesti keelde kohandamist, olemas vene keeles</p>
<p>PSOC</p> <p>parenting sense of competence scale</p>	<p>Hindab vanemate enesekindlust ja rahulolu ehk teisi aspekte kui eespool nimetatud vahendid. Olemas eestikeelne versioon, võimalik saada tasuta koostöös autoritega?!</p>

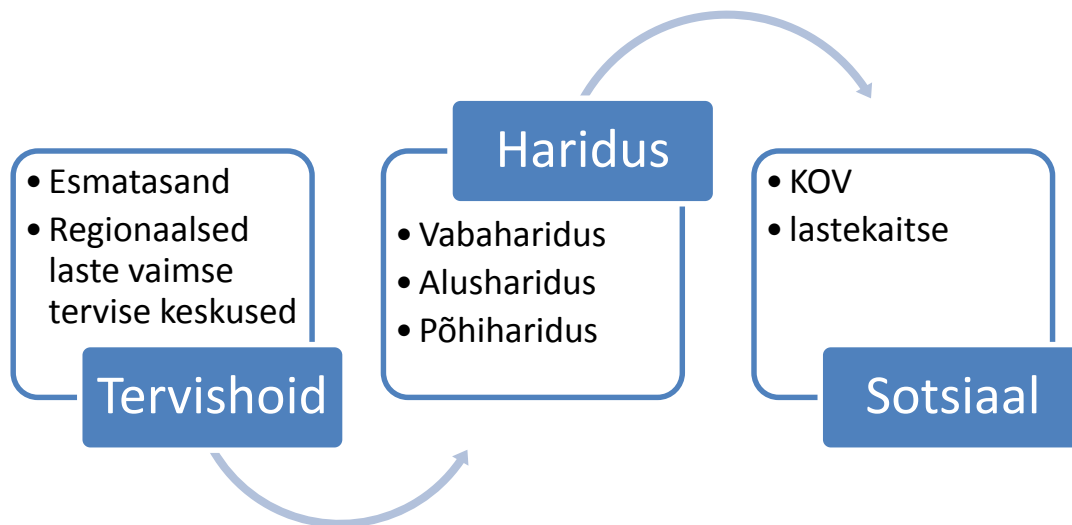
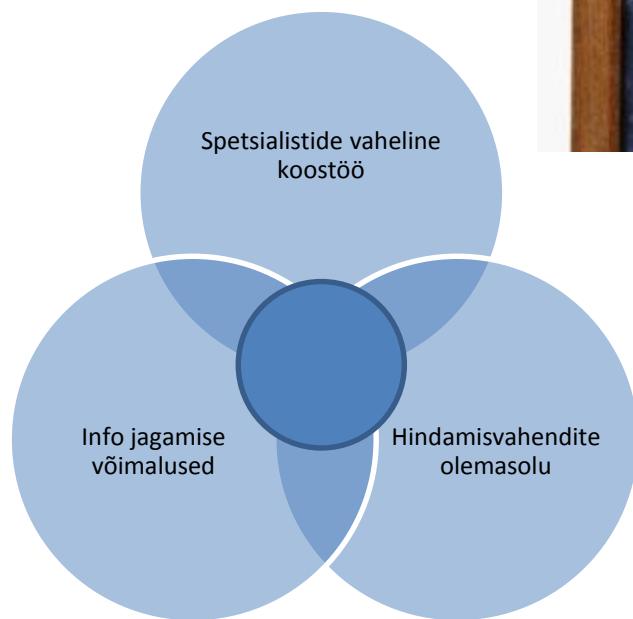
Muud hinnatavad nähtused

DUDIT Drug Use Disorders Identification Test	Aktuaalne probleem ühiskonnas, vajaks pidevat hindamist ja sekkumiste korraldamist, tasuta!
SES Rosenberg Self-Esteem Scale	Enesehinnangu langus esimene oluline riskitegur lapse edaspidise toimetuleku ja vaimse tervise säilitamisel. Lihtsasti hinnatav, annab võimaluse laps suunata sobivale teenusele
KIDSCREEN-52	Mõõdab lapse heaolu, nii lapse kui vanema arvamused. Lai vanuse skaala. tasuta
PAQ-C/PAQ-A	Füüsilise aktiivsuse hindamiseks. On seotud vaimse tervisega, ka enesetunde parandamiseks, (soovitada kooliõdedele)
ChEAT Children's Eating Attitudes Test	Söömishäirete varajaseks avastamiseks, Kohandatud, eesti keeles juba kasutusel.
CSHQ Children's Sleep Habits Questionnaire CSHQ	Uni kui oluline tegur lapse ja tema arengu ning funktsioneerimise kontekstis. Samas lihtsad sekkumised.

Edaspidised arengud:

- Hindamisvahendite kohandamine Eestile
- Piloteerimine lastega töötavate spetsialistide hulgas
- Hindamisvahendite andmebaasi loomine
- Normide kogumine ja andmete kasutamine teadustöök

Teenuste integreeritus

Lapsed, kes vajavad enam tähelepanu:

- Vaesuses elavad pered
- Hooletusse jätmine/ armastuse puudumine
- Väärkohtlemine, kiusamine ja tõrjutus
- Vanemlike oskuste defitsiit
- Ülehoolditsemine
- Teistest erinev perekondlik olukord
- Vanemate lahutus
- Füüsiline või vaimne eripära
- Vanema psühhopatoloogia
- Traumaatiline sündmus või pidev stress situatsioon kodus

Tänuks kuulamast!

Kontakt: tiina.toemets@sm.ee